

I. Informatii generale despre curs si seminar

Titlul disciplinei: FILOSOFIE SI DREPTURILE OMULUI. De la regimurile suveranității la politicile securitare

Codul:

Regimul disciplinei: opțional (Semestrul 1)

Numarul de ore: 2ore curs +2ore seminar x 14 saptamani (28ore curs +14ore seminar / semestru)

Numarul de credite: 8

Tipul de evaluare finala: Examen

Locul de desfasurare: sala Lucian Blaga (X/I), str.M.Kogalniceanu nr.1, et. 1

Programarea in orar a activitatilor: conform orarului la Departamentul de Filosofie

II. Informatii despre titularul de curs si seminar

Nume, titlul stiintific: MIHALI CIPRIAN, Conferențiar doctor

Informații de contact: ciprianmihali@yahoo.fr, 0264-405300, int. 5280

Ore de audienta: 2

III. Descrierea disciplinei

Obiective. Cursul tratează câteva din chestiunile fundamentale ale filosofiei politice moderne și contemporane, din prisma conceptului de drepturi ale omului. Aceste chestiuni vor fi abordate din perspectiva raporturilor istorice care pot fi degajate în societatea modernă, societăți organizate politic în regimuri ale suveranității și care se transformă astăzi sub presiunea mondială a politicilor securitare. Drepturile omului, născute ca declarație și exigență în statul-națiune suveran, suportă astăzi modulări care obligă la o interogare nu numai a fundamentelor lor teoretice, ci și a respectării, dar și a instrumentalizării lor în societățile contemporane.

Tematica cursului

- 1-2. Introducere – Instrumente conceptuale. Declarațiile drepturilor omului din 1789 și 1948. Contextul istoric și filosofic al elaborării lor.
3. Teorii filosofice ale drepturilor omului.
- 4-5. Crizele și criticile drepturilor omului
6. Conceptul filosofic de suveranitate.
7. Conceptul politico-juridic de suveranitate.
8. Suveranitate și excepție.
9. Critici ale teoriilor suveraniste.
10. De la suveranitate la securitate.
11. Tipuri și mize ale securității în lumea modernă și contemporană.
12. Securitatea umană – o miză a politicii internaționale actuale. Textele fondatoare ale securității umane.
13. Critici ale securității umane.
14. Concluzie: De la starea de război la starea de violență.

Competente dobândite:

- a) competente cognitive; studentul va putea:
 - utiliza în mod adecvat concepte și demersuri majore din sfera teoriilor filosofice ale politicii și juridicii;
 - să înțeleagă, să compare variatele perspective teoretice despre drepturile omului; să descrie particularitățile aplicării drepturilor omului în societatea contemporană;
 - să înțeleagă și să descrie particularitățile diferitelor interpretări ale suveranității în teoriile contemporane;

b) competente practic-aplicative:

- abilitatea de a comunica oral și în scris limba română și cel puțin într-o limbă străină, utilizând corect terminologia și demersurile specifice filosofiei politice și juridice;
- capacitatea de a aplica creativ metodele de cercetare ale științelor umaniste, în particular ale filosofiei politice și juridice, în rezolvarea problemelor și comunicarea rezultatelor în mod argumentat (eseu academic);
- conceperea și conducerea proceselor de cercetare specifice: capacitatea de a proiecta, realiza și prezenta o lucrare de cercetare (disertație) despre o problemă semnificativă, de dimensiuni mai ample (50-70 pagini), care să contribuie la cunoașterea filosofică;

c) competente atitudinale; pe parcursul cursului urmărim să dezvoltăm:

- formarea unei raportări conștiente și responsabile - în context profesional și în viața cotidiană - la diferențele politice și la culturile juridice;
- o valorizare pozitivă a pluralismului politic și juridic specific democrației.

IV. Bibliografia obligatorie:

- Declarația drepturilor omului și cetățeanului din 1789*
Declarația universală a drepturilor omului din 1948
Libertés fondamentales et droits de l'homme : textes français et internationaux, Montchrestien, Paris, 1999
Human Security Now – raport al Comisiei pentru Securitate Umană a ONU, 2002
La responsabilité de protéger – raport al Comisiei internaționale de intervenție și securitate a statelor, 2005
Giorgio Agamben – *Starea de excepție*, Idea, Cluj, 2007
Giorgio Agamben – *Homo Sacer. Puterea suverană și viața nudă*, Idea, Cluj, 2006
Hannah Arendt – *Originile totalitarismului*, Humanitas, București, 2007
Georges Bataille – *Suveranitatea*, Paralela 45, București
Mireille Delmas-Marty – *Les forces imaginantes du droit. Le relatif et l'universel*, Seuil, Paris, 2005
Jacques Derrida – *Voyous*, Galilée, Paris, 2004
Jacques Derrida, Jürgen Habermas – *Filosofia în vreme de teroare*, Paralela 45, București, 2005
Jacques Derrida – *Deconstrucția politicii*, Idea, Cluj, 2005
Michel Foucault – „Ce sînt Luminile?”, în *Ce este un autor?*, Idea, Cluj, 2005
Michel Foucault – „Prefață la transgresiune”, în *Theatrum philosophicum*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001
Michel Foucault – „Trebuie să apărăm societatea”, Univers, București
Michel Foucault – *Sécurité, territoire, population*, Seuil/Gallimard, Paris, 2004
Julien Freund – *L'essence du politique*, Sirey, 1965
Marcel Gauchet – *La Révolution des droits de l'homme*, Gallimard, Paris, 1989.
Frédéric Gros – *Etats de violence*, Gallimard, Paris, 2005
Jürgen Habermas – *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Comunicare.ro, București, 2005
Jürgen Habermas – *Discursul filosofic al modernității*, All, București, 1999
Claude Lefort – *Essai sur le politique: XIXe-XX-e siècle*, Seuil, Paris, 1986
Jean-Claude Monod – *Penser l'ennemi, affronter l'exception*, La Découverte, Paris, 2006
Carl Schmitt – *Teologia politică*, Antet, București, f.a.
Carl Schmitt – *La notion de politique*, Flammarion, Paris, 1999
Michel Villey – *Le droit et les droits de l'homme*, PUF, Paris, 1983

Bibliografia suplimentară sau recomandată ca lectură opțională:

- Bernard Bourgeois – *Philosophie et droits de l'homme de Kant à Marx*, PUF, Paris, 1990
Stéphane Chauvier – *Justice et droits à l'échelle globale*, Vrin, Paris, 2006
Roberto Esposito – *Communitas*, Seuil, Paris, 2000
François Ewald – *L'Etat-providence*, Grasset, 1986
Simone Goyard-Fabre – *Les fondements de l'ordre juridique*, PUF, Paris, 1992
Simone Goyard-Fabre – *Les principes philosophiques du droit politique moderne*, PUF, Paris, 1997
Agnès Lejbowicz – *Philosophie du droit international*, PUF, Paris, 1999
Dominique Schnapper – *La communauté des citoyens*, Gallimard, Paris, 1994
François De Smet – *Les droits de l'homme : origine et aléas d'une idéologie moderne*, Ed. du Cerf, Paris, 2001.
Alain Supiot – *Homo Juridicus*, Seuil, Paris, 2005
Michel Tropper – *Pour une théorie juridique de l'Etat*, PUF, Paris, 1994

V. Metode de predare si materiale folosite in cadrul procesului educational specific disciplinei:

- utilizarea unui curs interactiv cu fundament de prelegere
- discutii in cadrul cursului pe baza unor exemple
- utilizarea de studii de caz și analize de text in cadrul seminariilor

VI. Planificarea intilnirilor si a verificarilor intermediare

Curs – sapt.1-2.

Tematica: 1-2. Introducere – Instrumente conceptuale. Declarațiile drepturilor omului din 1789 și 1948. Contextul istoric și filosofic al elaborării lor.

Obiective:

- delimitarea conceptelor fondatoare ale declarațiilor drepturilor omului
- înțelegerea contextului istoric în care au fost elaborate cele două declarații
- aprehendarea fundalului filosofic al declarațiilor

Concepte, cuvinte cheie

- drepturile omului
- cetățean
- modernitate

Seminar – sapt.1-2.

Tematica: 1) Prezentarea disciplinei, obiectivelor, programarea și organizarea activitatilor, prezentarea modalitatilor de evaluare pe parcursul semestrului si finală; 2) Declarațiile drepturilor omului: analiza si interpretare de text.

Obligația studenților: prezentare de referate, participarea la dezbateri pe baza bibliografiei propuse

Bibliografie:

Declarația drepturilor omului și cetățeanului din 1789

Declarația universală a drepturilor omului din 1948

Libertés fondamentales et droits de l'homme : textes français et internationaux, Montchrestien, Paris, 1999

Curs – sapt.3.

Tematica: Teorii filosofice ale drepturilor omului.

Obiective:

- utilizarea in mod adecvat de catre studenți a unor concepte si demersuri majore din teoriile moderne și contemporane ale drepturilor omului: „cetățenie”, „libertate” și „egalitate”
- înțelegerea specificului abordării filosofice a drepturilor omului

Concepte, cuvinte cheie:

- cetățenie
- libertate
- egalitate

Seminar – sapt.3.

Tematica: Analiza si interpretarea unor texte filosofice majore referitoare la drepturile omului.

Obligația studenților: prezentare de referate, participarea la dezbateri pe baza bibliografiei propuse

Bibliografie:

Immanuel Kant – *Ce sînt Luminile?*, Paideia, București, 2001

Michel Foucault – „Ce sînt Luminile?”, in *Ce este un autor?*, Idea, Cluj, 2005

Jürgen Habermas – *Discursul filosofic al modernității*, All, București, 1999

Marcel Gauchet, *La Révolution des droits de l'homme*, Gallimard, Paris, 1989.

Michel Villey – *Le droit et les droits de l'homme*, PUF, Paris, 1983

Curs – sapt.4-5.

Tematica: 4-5. Crizele, paradoxurile și criticile drepturilor omului.

Obiective:

- înțelegerea contextului istoric, social și economic al lumii moderne care a declanșat crizele drepturilor omului: războaie mondiale, totalitarisme, crize economice, crize sociale etc.
- analiza comparată a diferitelor abordări ale drepturilor omului
- evaluarea potențialului teoretic al criticilor filosofice aduse drepturilor omului (Burke, Marx, Arendt)

Concepte, cuvinte cheie:

- refugiați
- totalitarism
- război
- critica drepturilor omului

Seminar – sapt.4-5.

Tematica: Dezbateri: Drepturile omului: un imperativ sau o ideologie?

Obligația studenților: întocmirea de referate și participarea la dezbateri pe baza bibliografiei propuse

Bibliografie:

Binoche, Bertrand – *Critiques des droits de l’homme*, PUF, Paris, 1989

Michel Villey – *Le droit et les droits de l’homme*, PUF, Paris, 1983

Hannah Arendt – *Originile totalitarismului*, Humanitas, București, 2007

Mireille Delmas-Marty – *Les forces imaginantes du droit. Le relatif et l’universel*, Seuil, Paris, 2005

Curs – sapt.6.

Tematica: Conceptul filosofic de suveranitate.

Obiective:

- înțelegerea concepțiilor filosofice moderne și contemporane ale suveranității
- analiza și caracterizarea registrului conceptual în care se integrează problema filosofică a suveranității

Concepte, cuvinte cheie:

- suveranitate;
- istorie și temporalitate
- decizie
- transgresiune
- excepție, exemplaritate, experiență

Seminar – sapt.6.

Tematica: Analiză de text.

Obligația studenților: participare la dezbateri, lectură și analiză de text

Bibliografie:

Georges Bataille – *Suveranitatea*, Paralela 45, București, 2005

Michel Foucault – „Prefață la transgresiune”, în *Theatrum philosophicum*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001

Roberto Esposito – *Communitas*, Seuil, Paris, 2000

Curs – sapt.7.

Tematica: Conceptul politico-juridic de suveranitate.

Obiective:

- determinarea specificului conceptului juridic și politic de suveranitate
- înțelegerea diferențelor dintre conceptul filosofic și cel politico-juridic de suveranitate

Concepte, cuvinte cheie:

- suveran
- stat-națiune
- teritoriu
- decizie

Seminar – sapt. 7.

Tematica: Analiza și interpretare de text, dezbateri: Prin ce anume conceptul politico-juridic de suveranitate răspunde transformărilor politice, economice și sociale ale lumii moderne?

Obligația studenților: întocmirea de referate și participarea la dezbateri pe baza bibliografiei propuse

Bibliografie:

Carl Schmitt – *Teologia politică*, Antet, București, f.a.

Carl Schmitt – *La notion de politique*, Flammarion, Paris, 1999

Curs – sapt. 8.

Tematica: Suveranitate și excepție.

Obiective:

- determinarea statutului excepției în raport cu actul suveran
- înțelegerea raportului dintre excepție, decizie și legalitate
-

Concepte, cuvinte cheie:

- excepție
- legalitate
- legitimitate

Seminar – sapt. 8.

Tematica: Cât de „excepțională” este excepția? Stare normală și stare de excepție

Obligația studenților: întocmirea unui scurt eseu pe tema excepției și participarea la dezbateri pe baza bibliografiei propuse

Bibliografie:

Giorgio Agamben – *Starea de excepție*, Idea, Cluj, 2007

Giorgio Agamben – *Homo Sacer. Puterea suverană și viața nudă*, Idea, Cluj, 2006

Jean-Claude Monod – *Penser l'ennemi, affronter l'exception*, La Découverte, Paris, 2006

Curs – sapt. 9.

Tematica: 9. Critici ale teoriilor suveraniste.

Obiective:

- evaluarea potențialului teoretic și practic al suveranității din prisma transformărilor politice, economice și sociale din lumea contemporană
- înțelegerea demersului de deconstrucție a conceptelor teologico-politice

Concepte, cuvinte cheie:

- deconstrucție
- autoimunitate
- stat
- globalizare

Seminar – sapt. 9.

Tematica: Dezbateri: Statul-națiune suveran – apărător sau transgresor al drepturilor omului?

Obligația studenților: întocmirea unui studiu-răspuns la tematica seminarului

Bibliografie:

Michel Foucault – „Trebuie să apărăm societatea”, Univers, București, 2001

Jacques Derrida, Jürgen Habermas – *Filosofia în vreme de teroare*, Paralela 45, București, 2005

Jacques Derrida – *Deconstrucția politicii*, Idea, Cluj, 2005

Curs – sapt.10.

Tematica: De la suveranitate la securitate.

Obiective:

- descrierea modurilor în care se produce în societățile democratice moderne trecerea de la regimul suveranității la cel al securității

Concepte, cuvinte cheie:

- caz
- risc
- pericol
- biopolitică

Seminar – sapt. 11.

Tematica: Tipuri și mize ale securității în lumea modernă și contemporană.

Obligația studenților: Intocmirea unui studiu documentar pe tematica propusa

Bibliografie:

Michel Foucault – *Sécurité, territoire, population*, Seuil/Gallimard, Paris, 2004

Michel Foucault – *Nașterea biopoliticii*, Idea, Cluj, 2007

Curs – sapt.12.

Tematica: Securitatea umană – o miză a politicii internaționale actuale. Textele fondatoare ale securității umane.

Obiective:

- familiarizarea cu rezoluțiile Comisiei pentru Securitate Umană a Națiunilor Unite
- înțelegerea termenilor și conceptelor în care sînt elaborate aceste rezoluții

Concepte, cuvinte cheie:

- securitate umană
- nucleu vital al existenței umane
- individ-societate-stat

Seminar – sapt. 12.

Tematica: Stat și individ în abordările securității umane

Obligația studenților: Lectura documentelor propuse, prezentarea unor cazuri care impun activarea politicii de securitate umană

Bibliografie:

Human Security Now – raport al Comisiei pentru Securitate Umană a ONU, 2002

La responsabilité de protéger – raport al Comisiei internaționale de intervenție și securitate a statelor, 2005

Curs – sapt.13.

Tematica: Critici ale securității umane.

Obiective

- înțelegerea efectelor limitate și/sau perverse ale politicilor de securitate umană
- descrierea unor modalități concrete în care intervenția umanitară funcționează ca paravan pentru alte interese

Concepte, cuvinte cheie:

- intervenție
- conflict
- pace
- criză sanitară, alimentară
- relația stat-individ

Seminar – sapt. 13.

Tematica: Dezbateri: De ce a devenit securitatea umană un imperativ consensual după 11 septembrie 2001?

Obligația studenților: participarea la dezbateri cu argumente extrase din textele propuse

Bibliografie:

Revista *Esprit*, nr. 8-9/2006 – dosarul „Terrorisme et contre-terrorisme: la guerre perpetuelle?”

Curs – săpt. 14.

Tematica: Concluzie: De la starea de război la starea de violență.

Obiective

- conceptualizarea filosofică a transformărilor recente din lumea contemporană
- înțelegerea și analizarea conceptelor de „stare de război” și „stare de violență”

Concepte, cuvinte cheie:

- stare de război
- stare de violență
- război just
- terorism

Seminar – sapt. 14.

Tematica: Ce este războiul just?

Obligația studenților: întocmirea unui studiu documentar pe tematica propusă

Bibliografie

Frédéric Gros – *Etats de violence*, Gallimard, Paris, 2005

Stéphane Chauvier – *Justice et droits à l'échelle globale*, Vrin, Paris, 2006

Agnès Lejbowicz – *Philosophie du droit international*, PUF, Paris, 1999

VII. Modul de evaluare

Evaluarea se va face atât pe parcursul semestrului cât și în timpul examinării finale, astfel:

- Verificare orală pe parcursul semestrului (referat/dezbateri seminar): 40% din nota finală
- Verificare scrisă la sfârșitul semestrului-sesiune (lucrare individuală tip eseu academic): 60% din nota finală

Criteriile utilizate în evaluarea lucrării scrise: capacitatea de a opera în mod corect și adecvat cu conceptele și metodologia cercetării specifice domeniului; asumarea unei cercetări științifice și documentar-bibliografice proprii; aplicarea metodelor de redactare specifice Filosofiei.

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale

Prezența la orele de curs nu este obligatorie. Prezentarea la examen nu este condiționată de un număr minim de prezențe. Activitatea la seminar este obligatorie.

Plagiat se va considera orice lucrare care se constată a fi în proporție de cel puțin 30% copiată dintr-o altă sursă, iar utilizarea plagiatului va determina anularea evaluării. Orice contestație a notei obținute va trebui însoțită de o cerere din partea studentului pentru reevaluarea lucrării. Rezultatul acestei reevaluări se va face de față cu studenții în decurs de 2 zile de la data contestației.